

KANLI SINIRLAR ANADOLU'YA GELİYOR

M.ONUR KARADAYI

Kanlı sınırlar Anadolu'ya geliyor

Mehmet Onur Karadayı

Bir Yüzyıl Karşılaştırması; Osmanlı- Türkiye ve Arap Coğrafyası

İsrail ve Filistin arasındaki çatışmalar yüreğimizde derin izler açan yeni acılara sahne oluyor. Çatışmalarda kimin haklı taraf olduğu bir yana, henüz kundaktaki bebeklerin acımasızca katledilmesi bizleri derinden yaralıyor.

Bu acılar karşısında derin üzüntü yaşıyoruz. Bir yandan bu acıları yaşatanları lanetliyor, diğer yandan çatışmaların bir an önce son bulmasını istiyoruz.

Peki, yaşadığımız acılar karşısında dokunulmazlığa haiz konsolosluk binalarına girme ve vandalizme başvurmanın dışında ne yapabiliriz? Bu sorunun cevabını yazının sonunda vereceğim.

Cevaba geçmeden önce ilk refleks olarak şunu belirtmeliyim: Bizler dünyanın neresinde bir gelişme olursa, ona tam da Ankara merkezli bakmalıyız. Konjonktür içinde, mevcut gelişmeyi doğru analiz etmeli, bununla birlikte ülkemizin güvenliğini, refahını, huzurunu ve haklarını gözetmeliyiz. Bu temel yaklaşımlar doğrultusunda bir duruş sergilemeli ve ona göre pozisyon almalıyız.

Bugün yaşanan gelişmelerde, zulme uğrayanlara dua etmenin yanında bir duruş ortaya koyabilmek için tarihimize başvurmalı ve kendi geleceğimiz için de dersler çıkarmalıyız.

Orta Doğu

Bundan iki bin yıl önce dünyaya yön vermek isteyen bir hükümdarın mutlaka Orta Doğu'ya hükmetmesi gerekirdi. İki bin yıl sonra, günümüzde de dünya siyasetine yön vermek isteyen bir devlet, mutlaka ülkesinin bu coğrafyada söz sahibi olmasını sağlamak zorunda.

Orta Doğu'nun sınırları ideolojik saiklerle farklı farklı belirtilse de Arabistan çöllerinden Suriye ovalarına, Filistin'den Nil Nehri'ne hatta çoğu zaman kabul etmesek de Anadolu bozkırına kadar uzanır. Üstelik, eğer tedbir alınmazsa ülkemizdeki milyonlarca sığınmacı ve yabancı kaçakla birlikte yakında Avrupa kapılarına dayanma riski de var.

Bu coğrafyanın nüfusunun büyük bir kısmı Müslüman. Ve bu coğrafya, aradan binlerce yıl geçmesine rağmen dünya siyasetinin hem en belirleyici noktası hem de ateşten gömleği...

Bugün Çin, ABD, Rusya, İngiltere gibi birçok ülke dünya siyasetindeki etkin konumunu sürdürebilmek için Orta Doğu'ya sıkı sıkıya tutunmuş durumda.

Orta Doğu, yalnızca bilinen bütün semavî dinlerin, efsanelerin veya masalların değil; ekonominin, enerjinin ve sayısız birçok vasıfla dünya siyasetinin en çok konuşulan coğrafyası olma konumunu da sürdürüyor. Görünen o ki medeniyetler var oldukça bu coğrafya önemini korumaya devam edecek. Bugün yaşanan İsrail ve Filistin arasındaki çatışmalar da bunun en önemli göstergesi.

Peki, bu coğrafya madem bu kadar önemli, üstelik yanı başımızda, öyleyse gelişmeler karşısında Orta Doğu'nun son yüz yılda nasıl şekillendiğini bilmek ders çıkarmak açısından oldukça hayati.

Büyük savaş öncesi Osmanlı'nın Arap stratejisi.

Sultan İkinci Abdülhamid, iktidarı süresince yalnızca dış politikada değil, iç siyasette de ciddi bir denge politikası izlemişti. Doğu'da Ermenileri, Kürtlerle dengelerken Balkanlar'da kiliseler arasındaki güç mücadelesini Osmanlı lehine kullanmayı başarmıştı. Arap coğrafyasında ise aşiretlerin birbiriyle rekabetini her zaman dengede tutarak bölgede ciddi bir sorun çıkmasını engellemişti.

1908'de Sultan Hamid devrildiğinde, Arap coğrafyasında iki önemli fikir de çöktü:

İlki İslamcılık düşüncesi, ikincisi ise Arap aşiretlerini birbirine karşı dengeleme siyaseti. Sultan İkinci Abdülhamid, bölgede bir ulusçuluk fikrinden ziyade aşiret gücü potansiyelinin daha önemli bir tehdit olduğunu düşünüyordu. Bunun için Haşimi ailesini uzun süre İstanbul'da misafir etmişti.

2. Abdulhamid, bölge dengelerini gözeterek zaman zaman onlara görev verse de çoğunlukla İstanbul dışında faaliyet göstermelerine müsaade etmiyordu.

Aşiret gücünü kontrol altında tutmak için bir diğer himayesinde tuttuğu kişi de Şerif Ali Paşa'nın oğlu Şerif Hüseyin idi. Kendisi, 1854 yılında İstanbul'da dünyaya gelmişti. Sultan Hamid, rütbe-i tenzil olarak Devlet Şûrasında kendisine vezir görevi vermişti. Bu görevini sürdürdüğü sırada 1908 yılında Meşrutiyetin ilanından sonra Mekke Şerifliğine tayin edildi.

Şerif Hüseyin'in Osmanlı'ya karşı bir isyana kalkışmasına iki temel hadise sebep olacaktı: İlki, demir yolu projeleriyle bölge halkının ciddi bir gelir kaybına uğrayacağı endişesi, ikincisi de Medine yönetiminin Hicaz yönetiminden ayrılarak doğrudan Dahiliye Nazırlığına bağlanacağı dedikoduları. Bu gelişmeler Şerif Hüseyin'i tedirgin edecek ve oğlu Abdullah vasıtasıyla İngilizlerle temas kurmasına sebep olacaktı. Bu temas için gönüllü kişi ise daha önce verilen birçok görevi eline yüzüne bulaştırmış genç Binbaşı Edward Lawrence'tan başkası değildi. Yolların sonu tam olarak bu temas sayesinde başlayacaktı.

Bir gayrimeşru çocuğun baba sancısı

Orta Doğu coğrafyasının parçalanmasını ve yeniden dizayn edilmesini iyi anlayabilmek için buradaki başat rolü oynayan Lawrence'e de bir mercek tutmalıyız.

Kimine göre Çölün Kralı kimilerine göre şehir efsanesi... Lawrence'ın Birinci Dünya Savaşı'ndaki önemi bugün hâlâ tarihçiler arasında tartışma konusu. Bir kesim, Lawrence'ın oynadığı rolün fazla abartıldığı görüşünü savunurken bir diğer kesim ona insan üstü bir güç atfediyor.

Tam adı Thomas Edward Lawrence. Onun yaptıklarını incelerken bizler gerekli dersleri çıkardık mı? Bu soruya cevap vermek için önce onu iyi tanımak lazım. Tabii bir de bu cevabı verebilmek için illa devlet yöneticisi veya asker olmamız gerekmiyor. Bu yazıyı hazırlarken asıl motivasyonum girizgahta da belirttiğim gibi hayatın her alanında karşılaşılabilecek, herhangi bir sorunda nasıl mücadele edilebileceğine dair örnekler sunmak. Lawrence veya bir başkası fark etmez. Ne yaptığından ziyade nasıl yaptığına bakarsak sorunları daha iyi çözümleyebiliriz.

Peki, kimdir bu Lawrence?

Lawrence, 16 Ağustos 1888 yılında Birleşik Krallık'a bağlı Galler'de dünyaya geldi. Babası, Baron Robert Chapman, ilk eşini ve dört kız çocuğunu dadıları Sare için terk ederek Dublin'e yerleşti. Lawrence, Sare'den dünyaya gelmişti; ama babasının ilk eşi boşanma taleplerini reddedince soyadını değiştirip Lawrence yaptı. Yine de üzerindeki baskıları azaltamayınca babası, Edward Lawrence ve

kardeşi Bob'u yanına alarak Sare'yi de terk etti.

Bu sancılı boşanma ve soyadı krizi nedeniyle Lawrence, statü olarak gayrimeşru duruma düştü. Babası ile yaşadığı sorunların üstesinden gelemediği için evden kaçarak orduya katıldı. Daha sonra ordudan ayrılmak isteyince babası onu okula yazdırdı. Lâkin Lawrence, parlak bir öğrenci değildi. Girdiği birçok sınavda başarısız oldu. Öte taraftan sıkı bir Calvinist olan annesinin onu Haçlı Seferleri ve şövalye hikâyeleri ile büyütmesi Lawrence'ın güçlü bir tarih perspektifine sahip olmasını sağladı. Oxford imtihanlarını başarıyla verip, tıpkı Gertrude Bell gibi hem eğitim hem de istihbarat hayatı Oxford'ta tarih okumasıyla başladı.

Kimine göre Çölün Kralı kimilerine göre şehir efsanesi

Lawrence'ın Birinci Dünya Savaşı'ndaki önemi bugün hâlâ tarihçiler arasında tartışma konusudur demiştim. Bir kesim Lawrence'ın oynadığı rolün fazla abartıldığı görüşüne sahip. Buna delil olarak iki olayı örnek veriyorlar. İlki ordu namusu içinde en ahlaksız vazifelerden görülen bir emrin tevdi edilmesi için Lawrence'ın tercih edilmesi.

Bu emre göre Lawrence, Medine savunmasını yapan Fahrettin Paşa'ya gelerek yüklü miktarda rüşvet teklif eder. Fahrettin Paşa şehrin kutsallığı ve Peygamber Efendimizin kabrinin bulunduğu bu bölgeyi savunmadan düşmana terk etmenin doğru olmayacağına karar verir ve Lawrence'ın teklifini reddeder. Bundan sonra 147 günlük Kut'lu bir direniş başlar.

Lawrence'ın, tarihi öneminin gereğinden fazla abartıldığını savunan görüşe göre verilen bir diğer örnek ise savaş sonrası Araplara Lawrence aracılığıyla verilen hiçbir vadin gerçekleşmemesidir. Lawrence, kendisiyle beraber isyana kalkışan aşiretlere bir millet ve devlet vaadinde bulunurken Birleşik Krallık, Arapları millet bilincinden yoksun aşiretler olarak görüyordu.

Bu sebeple kontrol altında tutulması zor, tek ve bütün bir Arap Devleti yerine Şerif Hüseyin ve oğullarına çeşitli emirlikler vererek kontrolü altında tutmayı tercih ediyordu. Lawrence'ın bütün protestolarına rağmen bu kararın uygulamaya konulması Krallığın onu çok ciddiye almadığı şeklinde yorumlanabilir.

Bunlar elbette ki Lawrence'ın savaştaki rolünü yadsımak için yeterli değil. Kışkırtılan Arap aşiretlerinin demiryolu üzerinde verdiği tahribat ve gerilla savaşları Osmanlı'nın bölge ile iletişimini ciddi zaafa uğratmıştır.

Kut'ül Amare'deki Osmanlı zaferinden sonra, Lawrence'ın Eylül 1918 yılında Şam'da gerçekleştirdiği saldırıda, Osmanlı ağır bir mağlubiyet aldı. Bu saldırıda esir alınmaması emrini veren Lawrence, teslim olmuş yaklaşık 5 bin askerin başının koparılmasına sebep oldu. Lawrence, askerlerin esir alınmayacağı emrini verdikten sonra şu itiraflarda bulunuyor;

“Evet, onları isyana ben kışkırtmıştım. Ama böylesine vahşice kan dökeceklerini hiç tahmin etmemiştim. Bazı mahalleleri gezerken silahsız Türk askerlerinin nasıl öldürüldüklerine bakamadım; tiksindim bu vahşetten...”

İsyana giden yol

Bu vahşeti bugün hatırladıkça insanın içinin parçalanmaması elde değil. Balkan savaşlarındaki hezimetin bir benzeri olan bu durum, Mehmetçik'i bu sefer çölde yakalamıştır. Bunları görünce Ata'mı hayırla yad etmeden geçemem. Çünkü katıldığı Suriye-Filistin cephesindeki başarıları ve bu esnada uyguladığı geri çekilme sayesinde kurtardığı vatan evlatları Kurtuluş Savaşı'mızda büyük faydalar gösterecektir. Atatürk'ün burada uyguladığı strateji ve geri çekilme de aslında başlı başına

bir ders ve liderlik örneğidir. Onun, *"Türk çocuğu, artık Arap çölleri için kanını dökmeyecektir."* sözü de orada bizzat tecrübe ettiği deneyimlerinin bir sonucudur.

Şimdi burada şu soruları soralım: Lawrance, bütün bunları nasıl başardı? 400 yıl boyunca Osmanlı himayesinde yaşayan Araplar ne oldu da birden isyan etti? Yoksa birden isyan etmedi de biz mi böyle biliyoruz.

Buna cevap vermek için yine Lawrence'ının kendi kitabına ve hatıratlarına bakmak, sanırım bize bu konuda bize epey ipucu verir.

Osmanlı'nın yüzyıl önceki yıkılışı, değişmeyen aktörler ve amaçlar bakımından bugün dahi güncelliğini korur. İlginç olanı ise o devirdeki bazı kişi ve kavim adlarının yerine bugün yenilerini koyduğumuzda değişmeyen bir oyunun yeniden sergilendiğini görmektir.

Şüphesiz bu dönemi soğukkanlılıkla okumak hayati. Değilse, yerimiz kalmayan tarihte bekamızın peşinden koşmaya devam ederiz.

Bilgeliğin yedi sütunu!

İşte Lawrance de bu dönemin en meşhur aktörlerinden birisi. Onun, Bilgeliğin Yedi Sütunu adlı kitabında anlattıklarını iyi incelediğimizde kan donduran bazı satırlar görürüz. Sürekli oynanmaya çalışılan oyunun tanıtık içeriği ile karşı karşıya kalırız.

Lawrance'in yazdıklarını okurken onun amaçlarını bütün berraklığı ile görüyoruz. Kitabında, Arapları nasıl soğukkanlı bir şekilde ayartıp kandırarak baştan çıkardığını açıkça anlatır. Hatta doğrudan onun anlattıklarından alıntı yapmak daha iyi olur. Lawrance diyor ki, *"Herkes rüya görür ama aynı şekilde değil. Gece vakti zihinlerinin tozlu hücrelerinde rüya görenler, gündüzleri bunun boş bir şey olduğunu uyanınca anlar. Ama gündüzleri hayal kuranlar, tehlikeli insanlardır; çünkü hayalleri gerçekleştirmek için açık gözleriyle harekete geçebilirler. Ben bunu yaptım. Yeni bir ulus yaratmak, kaybolan bir itibarı yeniden canlandırmak, yirmi milyon Sami'ye millî düşüncelerinde zaten var olan esinlenmiş rüya sarayını inşa etmeleri için bir temel vermek istedim."*

Ona göre İngiliz Hükümeti, Arapları, İngilizlerin yanında savaşmaları için kesin özyönetim vaatleriyle ayağa kaldırmıştı.

Biliyorlardı ki Araplar, kurumlara değil kişilere inanırlardı. Bu yüzden Lawrance'ı İngiliz yönetiminin serbest ajanı olarak gördüler ve ondan hükümetin yazılı vaatlerinin bir onayını istediler. Lawrance, bu sebeple gizli antlaşmaya katıldı ve sözlerinin değeri her ne ise, Arapların ödülleri konusunda teminat istedi.

Ateş altında geçen iki yıllık ortaklıkları sırasında Araplar, Lawrance'e inanmayı ve onun gibi İngiliz hükümetinin çıkarlarını düşünmeyi alışkanlık hâline getirdiler. Bu umutla bazı şeyler yaptılar ama Lawrance, elbette birlikte yaptıkları şeylerle gurur duymak yerine sürekli acı çekiyor ve bir şekilde utanıyordu. Savaşı İngilizler kazanırsa, Lawrance'nin vaatlerinin ölü bir belge olacağı başından belliydi. Lawrance, Arapların dürüst bir danışmanı olsaydı, evlerine gitmelerini ve böyle şeyler için savaşıp canlarını tehlikeye atmamalarını öğütlerdi.

Kin

Fakat o, sahtekârlığı göze aldı. Ona göre Doğu'da İngilizlerin ucuz ve hızlı zaferleri için Arap yardımı gerekliydi ve kazanıp sözlerini tutmamaları kaybetmekten daha iyiydi. Bu ve benzer birçok itirafıyla birlikte çok daha fazlasını, yine birinci ağızdan Bilgeliğin Yedi Sütunu kitabında anlatıyor.

Ne kadar açık bir kandırmanın içinde öyle değil mi? Peki, bugün özyönetim rüyasıyla, birilerinin yeni, ucuz ve hızlı zaferleri için mobilize olanlar, onlara dini ve etnik bir yaklaşımla alet olanlar Lawrence'nın bu yaptıkları ile yüzleşirler mi acaba?

Lawrence, Araplarla bir çeşit vicdan muhasebesi yapa dursun, onun için en büyük düşman Türklerdir. Öyle bir Türk tablosu çizer ki bugün toplumumuzda da gördüğümüz, Türk adına inşa edilen ön yargının, hangi emperyal düşüncenin ürünü olduğu açıkça görülür.

Savaş boyunca Irak Cephesi Komutanı Sakallı Nurettin Paşa, sınırlı kuvvetle düzenli İngiliz birliklerine karşı muazzam zaferler elde etti. Bununla birlikte Fahrettin Paşa'nın Medine'de gösterdiği destansı direniş sebebiyle Türk askerine karşı büyük bir nefret hissine kapılmıştı. Kini onun yakıtıydı. Bu sebeple Kahire'den El sahraya, oradan çölü geçerek Akabe'ye gelip Türk birliklerini yenilgiye uğrattı. Buradan, Sina çölünü geçerek tekrar Kahire'ye döndü.

Kin ve isyan

Şimdi şu sorunun cevabını vermenin vakti geldi. Araplar ne oldu da bu adama inandı? 400 yıl boyunca değil de neden şimdi?

Çünkü Lawrence, ustası Getrude Bell tarafından iyi yetiştirilmişti. Arapları ve dillerini çok iyi biliyordu. Onların kurumlardan ziyade kişilere olan bağlarını iyi kullandı. Önce kabile reislerinin güvenlerini kazandı. Onlara büyük vaatler verdi ve kendisine inandırdı. Ancak bunlar tek başına Arapları isyana sevk etmeye yetmezdi, daha önemli bir şey gerekiyordu. O da gücün etkisiydi!

Güç, hiçbir zaman kaybolmaz sadece yer değiştirirdi. Güç, kendi kendisini kaba kuvvet ile meşru gösteremezdi. Bunun için gücün başka bir kaynağa dayanması gerekirdi. Bu da halkın rızasıydı. Meşruiyet iktidarı elde tutmaya yarardı ama ele geçirmek için kaba kuvvet yeterliydi. Lawrence de aslında bunu yaptı: Meşru olmayan yola başvurdu, kaba kuvveti kullandı.

İlk başlarda küçük kabileler hâlindeki Arap kabilelerinden düzensiz birlikler hazırlayarak düzenli Osmanlı güçlerine saldırdı. Küçük küçük başarılar aldı. Tren yollarını kundakladı, su kuyularını tahrip etti. Osmanlıya karşı verilen bu gayri nizami mücadele karşısında kazanılan başarılar Arap kabilelerinin gözü önünde gerçekleşti. Yani mutlak devlet gücü, Lawrence tarafından sarsılmıştı. En tepedeki mutlak otorite, Osmanlıya ait güç halkın nazarında artık ona ait değildi. Bunu canlı olarak gösteriyordu Lawrence.

Kin, isyan ve kuralsızlık

Güç yön değiştiriyordu. İnsanların üzerinde bu etki uyanmaya başladıkça isyancıların saflarındaki sayılar arttı. Özellikle Akabe baskını sonrası, İngiliz generaller tarafından da takdir edildi ve karizması arttı. Osmanlı güçleri Suriye'den çekilirken saldırmaları da buna katkı sağladı. Böylece Arap kabileleri arasında insan üstü bir gücü varmış gibi algılandı. Haritalar cetvelle çizilirken o da kendi üzerine düşen rolü oynamıştı.

Lawrence ve onun gibiler dünyanın gözünün üstünde olduğu bu coğrafyada olmaya devam edecek. İsimleri değişecek ama hikâyeler benzer şekilde yazılacak.

Her şey aynı isimler farklı

O zamanlar onların adı Getrude Bell'di, Lawrence'di. Bugün ise Netanyahu ve Hamas!

Ellerindeki kaba kuvveti masumların üzerinde acımasızca kullanıyorlar. Hiçbir kuralları yok. Çünkü karşılarında diledikleri gibi şekillendireceklerine inandıkları bir coğrafya var. Burada kurallar kanla yazılıyor. Öyle uluslararası hukuk, insan hakkı, savaş hukuku vb. şeyler pek geçerli değil. Kaba kuvvetten doğan hükmetme hakkı, zulüm olup, bomba olup hastanelere, sokaklara, evlere düşüyor.

Görüldüğü üzere isimler ve aktörler değişiyor. Fakat netice hep aynı: Kan ve gözyaşı.

Ya Biz?

İşte böyle bir dehliz içinde bizim uyumaya sizce hakkımız var mı? Bütün bu olup bitenler yaşanırken parçalanmış Osmanlı Devleti ve sonrasında bin bir zorlukla kurulan devletimiz yine benzer süreçleri yaşamıyor mu?

Çözülme süreçleri, kimlik siyasetleri kaynağını aldığı Lawrence ve onun muadilleri tarafından anlatılmaya devam ediyor. Bu politikaların bizi götüreceği yer bellidir. Parçalanmış ve keyfe keder çizilmiş Orta Doğu haritası gibi BOP çerçevesinde parçalanmış Anadolu!

Bu nedenle düne kadar her türlü hakareti yaptıkları Şanlı Ordumuza, kumpaslar kurup iftiralar atanlar, bugün Mehmetçik'in kanı üzerinden hesap yapamaz! Bu kimsenin tekelinde olan bir şey değil!

"Mehmetçik Gazze'ye!" diyerek, Anadolu'nun yiğitlerini Arap çöllerinde boğdurmak isteyenler, ne talep ettiklerini iyice düşünmeliler. Tarihimizden aldığımız dersler ile doğru adımlar atmamız.

Kaldı ki, devletimiz, Cumhuriyetin 100.yılına girerken ateşten gömleğe dönmüş coğrafyamızda millî üniter yapısını koruyan tek devlettir. Bunun yüzyıllarca devam edebilmesi için de itidalli ve sağ duyulu olmaya mecburuz.

Filistin'e bomba olup yağan bu vahşeti durdurmanın pahası, mehmetçiğe ödetilemez. Her fırsatta Ordumuza saldıran siyasal İslamcıların hezeyanları ile hiç ödetilemez.

Devletimizin resmî kaynaklarından ve birinci ağızdan yaptığı itidal ve sağ duyu çağırısı bu anlamda oldukça yerindedir.

Bunun haricinde herhangi bir taşkınlığa sebebiyet vermemek gerekir.

Öncelikle Arap dünyasının İsrail'e gerekli yaptırımını uygulaması, BM ve AB'yi de bu yaptırımlara dâhil etmesi gerekir. Her şey yapıldıktan sonra Türkiye'nin insanî yardım hariç yapması gereken bir şey varsa değerlendirilir.

Zevke ve sefaya gelince önde gidenler, iş cefa çekmeye gelince hatırına mehmetçiği getiriyor. Buyurun, Filistin orada... Önden gidin.